

Józef Wroceński

"Recepcja uchwał Soboru
Watykańskiego II oraz norm Kodeksu
Prawa Kanonicznego w prawie
partykularnym Kościoła
łomżyńskiego", Robert Bączek,
Warszawa-Łomża 2010 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 54/1-2, 446-450

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

i próba jej aplikacji do miejscowych warunków. Wydaje się zatem, że w kształtowaniu się demokracji to jest potrzebne w duchu odpowiedzialności za państwo i naród. Co więcej, zapewne oczekiwania społeczne wyzwalają takie inicjatyw pasterskie.

Stosunkowo nieliczne są tematy z zakresu teologii, jako dyscypliny naukowej i jednocześnie narzędzia przekazu prawd wiary. Przywoływane są uczelnie kościelne i teologiczne, ale zbyt mało wybrzmiewa akcent akademicki ich posługi, w sensie badań naukowych. Oczywiście jest, że ze względu na język hiszpański Kościół na Dominikanie ma dostęp do szerokiej literatury światowej.

Generalnie zbiór ten zawiera także niewiele tekstów o charakterze prawnym (t. 1, s. 303). Jeśli natomiast występują elementy czy treści tego typu to ze zdecydowanym charakterem duszpasterskim. Np. udział duchownych w działalności politycznej (t. 1, s. 45), o sytuacji mieszkańców wsi (t. 1, s. 155), o sytuacji w kraju (t. 2, s. 313), o reformie konstytucyjnej (t. 3, s. 165) czy o wyborach (t. 3, s. 259, 265). Charakter tych enuncjacji wynika z podejmowania praktycznych aplikacji społecznego nauczania Kościoła.

Prezentowany zbiór dokumentów Konferencji Episkopatu Dominikany stanowi podstawowe źródło do badań nad dziejami tamtejszego Kościoła, zwłaszcza w jego ewangelizacyjnej posłudze jako konkretny Kościół lokalny. Trudno odtąd badając najnowsze dzieje tej części Kościoła powszechnego nie sięgać do tego monumentalnego zbioru. W pewnym sensie materiały te mogą być także przydatne dla opracowań całego Kościoła Latinoamerykańskiego i Karaibów, zwłaszcza w kontekście Konferencji CELAM. Można także stwierdzić, iż jest to również ważne źródło do dziejów Republiki Dominikańskiej, zwłaszcza w płaszczyźnie kościelnej, społecznej i kulturalnej.

bp Andrzej F. Dziuba

Ks. Robert Bączek, *Recepcja uchwał Soboru Watykańskiego II oraz norm Kodeksu Prawa Kanonicznego w prawie partykularnym Kościoła łomżyńskiego*, Warszawa – Łomża 2010, ss. 504.

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w ramach znanej już serii wydawniczej *Episteme* Wszechnicy Mazurskiej, jako 101 tom tej serii, ukazała się pod koniec 2010 r. książka (rozprawa doktorska) ks. Roberta Bączka pt. *Recepcja uchwał Soboru Watykańskiego II oraz norm Kodeksu Prawa Kanonicznego w prawie partykularnym Kościoła łomżyńskiego*, poświęcona długotrwałemu i złożonemu procesowi wdrażania uchwał ostatniego Soboru i obowiązku-

jącego Kodeksu Prawa Kanonicznego w życie jednej z diecezji Kościoła w Polsce. Doktryna Soboru Watykańskiego II oraz Kodeks Prawa Kanonicznego, który stał się pasem transmisyjnym przenoszącym na język kanonistyczny soborową naukę, zwłaszcza eklezjologię domaga się od pasterzy poszczególnych Kościołów partykularnych dostosowywania prawa partykularnego do wymogów prawa powszechnego i do poszukiwania konkretnych rozwiązań lokalnych, będących odzwierciedleniem dyrektyw i wskazań tegoż Soboru. Sam wybór tematu należy uznać za słuszny, bowiem badania nad recepcją uchwał Vaticanum II i norm Kodeksu z 1983 r. pozwalają ocenić zakres i skalę realizacji posoborowej odnowy w poszczególnych Kościołach, a w tym przypadku w konkretnym Kościele łomżyńskim. Zresztą Autor we wstępie swojego opracowania wyjaśnia pojęcie recepcji oraz cel i motyw podjęcia tego tematu. Wydaje się, że znajomość diecezji łomżyńskiej z racji przynależności do niej Autora oraz dostępność materiałów źródłowych, a także zakończony w 2005 r. I Synod Diecezji Łomżyńskiej były dodatkowymi motywacjami do zajęcia się prawem partykularnym tegoż Kościoła.

Ks. dr R. Bączek chcąc przedstawić proces recepcji Soboru i Kodeksu postawił szereg szczegółowych pytań, na które odpowiedź przyniosła analiza zebranego materiału źródłowego. Poddał on analizie dokumenty Stolicy Apostolskiej, umowy międzynarodowe, dokumenty Konferencji Episkopatu Polski, dokumenty Prymasów Polski, dokumenty synodalne, a przede wszystkim wszelkie dokumenty wydane przez Biskupów łomżyńskich, zgromadzone w Archiwum Diecezji Łomżyńskiej, z których większość została promulgowana w urzędowym piśmie diecezjalnym o nazwie *Łomżyńskie Wiadomości Diecezjalne*. Pozostałe zaś, jako dokumenty archiwalne, znajdują się w Archiwum Akt Dawnych, bądź w Archiwum Akt Bieżących. W tym ostatnim znajduje się również cała dokumentacja I Synodu Diecezji Łomżyńskiej. Należy też zauważyć, że Autor sięgnął także do aktów administracyjnych biskupów łomżyńskich, przez co wykroczył poza temat opracowania, bowiem nie mieszczą się one w pojęciu „prawo partykularne”, ale tym samym ubogacił tematykę badań ukazując ją w szerszym kontekście. Analizując poszczególne akty normatywne i administracyjne nawiązywał do odnośnych norm prawa powszechnego lub do norm wydanych przez Konferencję Episkopatu Polski. Taka metoda badawcza pozwala czytelnikowi zorientować się, na ile i w jaki sposób realizowały się w prawie diecezjalnym poszczególne dyspozycje prawa powszechnego. Ponadto Autor wykorzystał też w swojej pracy liczne opracowania i bogatą literaturę pomocniczą.

Konstrukcja pracy zawiera spis treści, słowo wprowadzające biskupa łomżyńskiego, wstęp, wykaz skrótów, pięć rozdziałów merytorycznych, zakończenie oraz streszczenie i spis treści w języku angielskim. Całość obejmuje 470 stron. Ponadto do publikacji dołączono w formie aneksów informację o Wydziałach UKSW i katalog

wydanych tomów *Episteme*. Recenzja dotyczy oczywiście merytorycznej zawartości publikacji.

We wstępie Autor dobrze uzasadnił temat opracowania, zapoznał czytelnika z treścią poszczególnych rozdziałów pracy oraz z bazą bibliograficzną, zwłaszcza ze źródłami.

Rozdział pierwszy opracowania posiada charakter koniecznego wprowadzenia i przedstawia uwarunkowania kanoniczno-społeczne Kościoła łomżyńskiego z uwzględnieniem okresu przedsoborowego oraz okresu soborowego i posoborowego. W tym pierwszym okresie Autor omówił zagadnienie erygowania diecezji łomżyńskiej, jej stan prawny, strukturę organizacyjną oraz przedstawił charakterystykę demograficzno-wyznaniową Kościoła łomżyńskiego. Analizując okres soborowy i posoborowy ukazał zmiany terytorialne granic diecezji, scharakteryzował jej stan religijno-społeczny oraz omówił problemy relacji Kościół – państwo tego okresu w Polsce.

W rozdziale drugim Autor z dużą wnikliwością przedstawił posoborową odnowę Kościoła łomżyńskiego w okresie do promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego w 1983 r. Rozdział ten został podzielony na trzy paragrafy ukazujące kolejno: zawierzenie soborowej odnowy Kościoła w Polsce i diecezji łomżyńskiej Matce Najświętszej, zmiany wprowadzone z inspiracji Vaticanum II w centralnych instytucjach diecezji, takich jak: kuria diecezjalna, rada kapłańska, rada duszpasterska, seminarium duchowne. W trzecim paragrafie zostało poddane analizie prawo partykularne diecezji łomżyńskiej stanowione przez jej biskupów dotyczące reformy liturgii, duszpasterstwa parafialnego, życia religijnego wiernych, spraw duchowo – materialnych kapłanów i zarządzania dobrami materialnymi. Autor w tym rozdziale nie tylko umiejętnie wydobyl ze źródeł to wszystko, co stanowiło w Kościele łomżyńskim pierwsze symptomy odnowy soborowej, ale też ukazał swoistą specyfikę i aurę tegoż Kościoła, w którym dokonywała się soborowa odnowa.

Rozdział trzeci Autor poświęcił omówieniu wpływu nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego na ustawodawstwo partykularne Kościoła łomżyńskiego. Podobnie jak w rozdziale poprzednim w trzech paragrafach zarysował powstanie nowych instytucji diecezjalnych takich jak: organy kolegialne, diecezjalna rada ekonomiczna, kolegium konsultorów, rada biskupia, trybunał *super rato*, a także nowych urzędów jak: wikariusz biskupi i ekonom diecezjalny. Ponadto w paragrafie drugim ukazał zmiany w funkcjonowaniu istniejących już posoborowych instytucji diecezjalnych takich jak: kuria diecezjalna, rada kapłańska, rada duszpasterska i kapituła katedralna. Wreszcie w paragrafie trzecim tegoż rozdziału Autor poddał analizie normy wydane przez biskupów łomżyńskich z inspiracji lub nakazu Kodeksu. Z dużą wnikliwością przedstawił wszystkie ich dokonania ustawodawcze i administracyjne w zakresie posługi nauczania, w tym katechezy parafialnej i szkolnej, w zakresie posługi uświęcania, w tym

posługi sakramentalnej oraz w zakresie kierowania życiem wiernych. W odrębnych punktach tegoż paragrafu omówił normy dotyczące życia i posługi prezbiterów, nowego podziału administracyjnego diecezji oraz zarządzania majątkiem kościelnym.

W rozdziale czwartym Autor poddał analizie statuty pierwszego synodu diecezjalnego z lat 1995-2005 z przerwą wynikającą ze zmiany osoby biskupa diecezjalnego. Ks. R. Bączek szczegółowo przedstawił zapowiedź zwołania synodu, przygotowanie i jego przebieg. W odrębnym paragrafie przedstawił schematy synodalne, wyszczególniając w kolejności zeszyty synodalne, w których publikowano materiały synodalne. Analizując statuty synodalne ukazał szerokie spektrum dziedzin i spraw uregulowanych w duchu postanowień Kodeksu Prawa Kanonicznego przez pierwszy synod łomżyński. Na uwagę zasługuje trafny schemat przyjęty w analizowaniu uchwał synodalnych, bowiem Autor omawia najpierw nowe dziedziny skodyfikowanego prawa partykularnego, następnie znowelizowane przepisy Kościoła łomżyńskiego, wreszcie przepisy powtórzone i uzupełnione nowymi normami. W ostatnim paragrafie omawianego rozdziału ks. R. Bączek przedstawił zarządzenia posynodalne biskupa łomżyńskiego. Autor analizując postanowienia synodalne dotyczące niektórych kwestii duszpasterskich ocenia je krytycznie, a jednocześnie formułuje postulaty *de lege ferenda*.

W rozdziale piątym Autor dokonał oceny procesu recepcji Soboru i Kodeksu oraz ukazał przyszłą perspektywę pracy pastoralnej Kościoła łomżyńskiego. Podzielił go na trzy paragrafy, dokonując oceny literalnej recepcji doktryny soborowej, pokodeksowej reformy Kościoła łomżyńskiego oraz ukazując perspektywy rozwoju życia religijnego w tym Kościele. Jest to znaczący rozdział w pracy, bowiem Autor wykazał się w nim umiejętnością dokonania końcowej syntezy, a także bezstronnością spojrzenia na dzieło recepcji.

W zakończeniu opracowania Autor dokonał całościowego podsumowania przeprowadzonych badań, zebrał poszczególne wyniki badawcze, na które wskazywał w poszczególnych rozdziałach. Zamieścił też w nim szereg interesujących pytań dotyczących omawianego zagadnienia.

W ocenie końcowej należy podkreślić, że recenzowane opracowanie jest udaną próbą ukazania długotrwałego i złożonego procesu wdrażania w życie doktryny i ducha Vaticanum II i posoborowego Kodeksu Prawa Kanonicznego w jednym z Kościołów partykularnych w Polsce. Autor słusznie akcentuje i wiąże dzieło Soboru Watykańskiego II z posoborowym ustawodawstwem kodeksowym, a co za tym idzie recepcję doktryny soborowej z recepcją Kodeksu, wszak powszechnie się przyjmuje, że tenże Kodeks jest ostatnim dokumentem soborowym. Wykorzystując obfity materiał źródłowy wyczerpująco ukazał wszystkie płaszczyzny życia kościelnego, na których dokonywała się posoborowa odnowa Kościoła partykularnego. Należy też

zauważyć, że Autor dokonując szczegółowej analizy wszystkich zaistniałych wielorakich płaszczyzn żmudnego procesu recepcji prawa powszechnego we wspólnocie Kościoła łomżyńskiego, wskazał jednocześnie na te dziedziny, które nadal domagają się ich odnowienia w duchu Soboru Watykańskiego II. To oznacza, że mimo upływu 45 lat od zakończenia Soboru Watykańskiego II i 27 lat od promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego proces recepcji prawa powszechnego w Kościołach partykularnych ciągle trwa i może nie dotyczy już litery prawa, ile jego ducha, pochodzącego z inspiracji wiary, dzięki któremu Kościół, który jest ciągle żywy, nie może „skostnieć” w swoich strukturach zewnętrznych, a tylko te podlegają opisowi prawa. Stąd też Autor nie ograniczył się do suchej analizy przepisów prawnych, ale umiejętnie powiązał ich treść z doktryną Kościoła.

ks. Józef Wroceński SCJ

Ks. Krzysztof Burczak, *Sacrilegium w „Dekrecie” Gracjana*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010, ss. 527 + 6 nlb.

Starannie wydana przez Wydawnictwo KUL praca stanowi rezultat znacznie wcześniej ujawnionych przez ks. Krzysztofa Burczaka, pracownika naukowo-dydaktycznego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, zainteresowań badawczych zbiorem *Corpus Iuris Canonici*, a w szczególności *Dekretem* Gracjana (powstał ok. 1140 roku). Została ona poświęcona instytucji świętokradztwa w tymże dziele ojca kanonistyki. Chodzi o *sacrilegium* jako przestępstwo godzące bezpośrednio lub pośrednio w świętość samego Boga, uznawane w prawie kanonicznym za *cumulus omnium criminum*. Autor stawia sobie zadanie szczegółowego i wyczerpującego zaprezentowania wszystkich typów owego przestępstwa występujących w *Dekrecie*: znieważających Boga tak wprost, jak i pośrednio (poprzez znieważenie osób, rzeczy lub miejsc, związanych ściśle z Bogiem poprzez akt konsekracji lub przeznaczonych do celów sakralnych lub służących tym celom), z uwzględnieniem zarówno wymiaru obiektywnego, jak subiektywnego tegoż *sacrilegium*.

Podstawowym tekstem źródłowym służącym badaniom ks. Burczaka jest *Dekret* Gracjana w edycji *Corpus Iuris Canonici* Ae. Friedberga z 1879 roku. Niemniej jednak Autor korzystał również z przechowywanego od 1923 roku w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL rękopisu *Dekretu*, wraz z zawartą w nim *Glossa ordinaria* Jana *Teutońskiego* (Ioannes Teutonicus), stanowiącą pierwszy systematyczny komentarz do tekstu tegoż *Dekretu*. Posługiwanie się tym rękopisem stanowi niejako dodatkowy element badawczy, Autor bowiem dokonuje analizy komparatystycznej w odniesieniu do